

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นเมืองเก่าที่มีความสำคัญ ซึ่งแสดงถึงความยิ่งใหญ่และความเจริญรุ่งเรืองในอดีตและจังหวัดนครศรีธรรมราชยังได้ชื่อว่า เป็นนครประวัติศาสตร์อันเรืองนามในชื่อว่า “แคว้นตามพรลิงค์” ที่มีอนุภาพและอารยธรรมอันเก่าแก่ที่สุดบนแหลมมลายู และเป็นจังหวัดที่ตั้งของ “พระธาตุยอกทอง” ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อันเป็นพระบรมธาตุเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้อันเปรียบเสมือนเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวปักษ์ใต้ทั้งหมด¹

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร มีพระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งเป็นปูชนียสถานที่สำคัญที่สุดของภาคใต้ตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่ทางด้านทิศเหนือ พระบรมธาตุเจดีย์เดิมสันนิษฐานว่ามีลักษณะคล้ายพระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นเจดีย์มณฑลศิลปะศรีวิชัย แต่ต่อมาเมื่อพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์แพร่เข้ามาเจริญรุ่งเรืองที่นครศรีธรรมราชราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ก็มีผู้ศรัทธาสรางเจดีย์ทรงลังกาวงศ์ใหญ่ครอบเจดีย์ทรงมณฑลเดิมไว้ซึ่งมีรูปลักษณะดังที่เห็นในปัจจุบัน² และพูดได้ว่าเป็นเจดีย์ทรงลังกาที่สร้างขึ้นเป็นองค์แรกในประเทศไทย

ผังบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารมีการแบ่งพื้นที่เป็นเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส มีพื้นที่จวดรอกที่ประกอบกิจกรรมการค้าขายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกประจำจังหวัด และที่โล่งประกอบกิจกรรมสำหรับงานประเพณีที่สำคัญของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนพื้นที่โดยรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารประกอบด้วยองค์ประกอบของเมืองที่มีความสัมพันธ์กับพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งพื้นที่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะและมีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

แต่เนื่องจากในสภาพปัจจุบันพื้นที่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ ได้มีการพัฒนาโดยไม่ได้มีการออกแบบและวางแผนในการใช้พื้นที่ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกิดขึ้นบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมต่อบริเวณพื้นที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ จึงควรมีการศึกษาถึงแผนทางการปรับปรุงพื้นที่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างเหมาะสมสำหรับประชาชนในพื้นที่และผู้ที่มาสักการะองค์พระบรมธาตุเจดีย์ รวมทั้งส่งเสริมความสำคัญของพื้นที่โดยการใช้งบประมาณการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงด้านกิจกรรมและด้านกายภาพให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่อไป

¹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ (กรุงเทพมหานคร : สวีริยสาสน์, 2544), หน้า 177.

² วิเชียร ณ นคร, และคณะ, นครศรีธรรมราช (กรุงเทพมหานคร : อักษรสัมพันธ์, 2521), หน้า 447.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 ศึกษาถึงองค์ประกอบต่างๆของเมืองที่มีความสัมพันธ์กับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตลอดจนประวัติศาสตร์และแนวคิดในการก่อสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา คติและความเชื่อกับองค์ประกอบของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

1.2.2 ศึกษาปัญหาและความสำคัญของปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ

1.2.3 เสนอรูปแบบการปรับปรุงพื้นที่ศึกษาเพื่อรองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมต่อพื้นที่ อันประกอบด้วย ที่ว่าง ที่จอดรถ ความหนาแน่นของการจราจร เส้นทางสัญจร รูปแบบอาคารที่พักอาศัย การท่องเที่ยว ความเชื่อมต่อของโบราณสถานและสถานที่สำคัญ รวมทั้งปรับปรุงพื้นที่เสื่อมโทรม และเสนอแนวทางการปฏิรูปทัศนและลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1.3.1 ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ โดยทิศเหนือกำหนดขอบเขตจากแนวคลองหน้าเมือง ทิศใต้กำหนดขอบเขตจากแนวคลองป่าเหล่า ทิศตะวันออกกำหนดขอบเขตจากแนวถนนศรีธรรมโศก ทิศตะวันตกกำหนดขอบเขตจากแนวคลองท้ายวัง

1.3.2 ขอบเขตของเนื้อหา

1.3.2.1 ศึกษาองค์ประกอบของเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารขององค์ประกอบของเมืองทางด้านกายภาพและกิจกรรม

1.3.2.2 ศึกษากิจกรรมที่เกิดขึ้นบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ โดยวิเคราะห์จากลักษณะทางกายภาพ ศักยภาพและปัญหาของพื้นที่เป็นหลัก

1.3.2.3 ศึกษาหลักการของแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประกอบการอธิบายปัญหา เพื่อเสนอรูปแบบการปรับปรุงพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นและปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ให้ดีขึ้น

1.3.2.4 ศึกษาองค์ประกอบของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในด้านความสำคัญต่อพื้นที่ในระดับต่างๆ รวมทั้งศึกษาปรัชญา คติและความเชื่อที่มีผลต่อองค์ประกอบของวัดและพื้นที่โดยรอบ

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.4.1 ได้ทราบถึงบทบาทและความสำคัญของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารกับองค์ประกอบต่างๆของเมือง รวมทั้งปรัชญาและแนวคิดในการสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์

1.4.2 ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา รวมทั้งสภาพปัญหาและศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ

1.4.3 ทราบถึงการใชหลักการของแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประกอบการอธิบายปัญหา และเสนอรูปแบบการปรับปรุงพื้นที่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ

1.5 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อกำหนดประเด็นและขอบเขตการศึกษา
 - 1.1 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ผังเมืองรวม ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ นโยบายที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ข้อมูลการท่องเที่ยว และข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 การสำรวจพื้นที่เบื้องต้นโดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ประชากรในพื้นที่รวมทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง
 - 1.3 นำข้อมูลที่ได้มาประมวลข้อมูลเบื้องต้น เพื่อกำหนดประเด็นและขอบเขตในการศึกษา รวมทั้งกำหนดแนวทางการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีด้านการออกแบบชุมชนเมือง

 - องค์ประกอบเมือง
 - ลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์ และย่านประวัติศาสตร์
 - การอนุรักษ์
 - วิธีดำเนินการอนุรักษ์
 - การใช้พื้นที่สาธารณะ(Public Space)
 - ทฤษฎีและกระบวนการประเมินคุณภาพทางสายตา
 - การท่องเที่ยว
 - 2.2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพระบรมธาตุเจดีย์
 - ประวัติของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและองค์พระบรมธาตุเจดีย์
 - ความสำคัญของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
 - ความสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์ที่มีต่อการตั้งเมืองนครศรีธรรมราช
 - ปรัชญาและคติความเชื่อแห่งองค์สถูป
 - งานสำคัญประจำปีวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
 - พัฒนาการของเมืองนครศรีธรรมราช
 - ความสำคัญขององค์ประกอบโดยรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
3. การกำหนดกระบวนการ(Methods) ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล
 - Urban Design Methods
4. การรวบรวมข้อมูลและการเก็บข้อมูลภาคสนาม
 - การเก็บข้อมูลเพิ่มจากแหล่งต่างๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ผังเมืองรวม ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ นโยบายที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ข้อมูลการท่องเที่ยวและข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
 - การเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ประชากรในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- การวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ เช่น การใช้ที่ดินและอาคาร ระบบการสัญจร ระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ มุมมอง พื้นที่เปิดโล่ง รูปแบบทางสถาปัตยกรรม กิจกรรมชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว
- การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เช่น บทบาทและแนวโน้มทางเศรษฐกิจ รูปแบบการค้าและการบริการรายได้จากการท่องเที่ยว
- การวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคม เช่น จำนวนประชากร อายุ วัย เพศ ศาสนา การศึกษา ปัญหาสังคม และผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- การวิเคราะห์ข้อมูลด้านวัฒนธรรม เช่น ประเพณี เทศกาล พิธีกรรมทางศาสนา

6. สรุปผลของการวิเคราะห์ข้อมูล

- สรุปผลด้านปัญหาและแนวทางการแก้ไข
- สรุปผลด้านศักยภาพของพื้นที่และแนวทางส่งเสริมศักยภาพ

7. การวางกรอบแนวความคิดในการปรับปรุง

- อ้างอิงจากผลของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแนวทางการปรับปรุงจะต้องมีความเหมาะสมในเรื่องบทบาทของพื้นที่ สามารถแก้ปัญหาและส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ในการปรับปรุง

8. การออกแบบและปรับปรุงพื้นที่ศึกษาและแนวทางในการนำไปปฏิบัติเบื้องต้น

9. การนำเสนอแผนและขั้นตอนในการนำข้อสรุปผลจากการศึกษาไปใช้

แหล่งที่มาของข้อมูล

1. แผนที่ และภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมโยธาธิการและผังเมือง
2. ข้อมูล สถิติ เอกสารที่รวบรวมได้จากหน่วยงานราชการ เอกชน และสถาบันต่าง เช่น
 - สำนักงานผังเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
 - สำนักโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11 นครศรีธรรมราช
 - สำนักงานเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
 - ศูนย์บริการการท่องเที่ยว จังหวัดนครศรีธรรมราช
 - หอสมุดกลางและห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ข้อมูลในการสำรวจภาคสนาม โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ประชากรในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน

คู่มือการท่องเที่ยว
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 1.1 แสดงที่ตั้งและขอบเขตพื้นที่ศึกษา
ที่มา: ผู้วิจัย